HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה גדולה ואחת תרומת מעשר כשם שתרומה גדולה [א]ניטלת באומד ובמחשבה כך תרומת מעשר ניטלת באומד ובמחשבה וכשם שיש לו רשות לבעל הבית לתרום תרומה גדולה כך יש לו רשות לבעל הבית לתרום תרומת מעשר: מתני' [ב]המניח פירות להיות מפריש עליהן תרומה ומעשרות מעות להיות מפריש עליהן מעשר שני מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין אם אבדו הרי זה חושש מעת לעת דברי ר' [ג]אלעזר רבי יהודה אומר [ד]בשלשה פרקים בודקין את היין בקידום של מוצאי החג ובהוצאת סמדר ובשעת כניסת מים [ה]בבוסר: גמ' מאי מעת לעת ר' יוחנן אמר מעת לעת של בדיקה רבי אלעזר בן אנטיגנוס אומר משום רבי אלעזר בר' ינאי מעת

בשם שתרומה גדולה ניטלת באומד. ומיהו אין להקיש תרומת מעשר לתרומה גדולה שיועיל במתכוין חיטה אחת לפטור הכרי דהא מעשר אמר רחמנא ומיהו אם במתכוין מוסיף גרגה דמועיל דמקשינן להכי לתרומה גדולה כדמוכח בפרק כל המנחות בחות מלה (מנחות דף נה.) דקתני תורמין תאנים על הגרוגרות במנין ופריך דהוי מרבה במעשרות ומיירי במרבה בתרומת מעשר כדמוכח סיפא ומוקי לה לרישא כאבא אלעזר בן גמלא והתם מרבה במתכוין ונראה דליתא לה כלל לאבא אלעזר בן גמלא מרבה במעשרות מעשרותיו מקולקלין דבמעשר [ראשון] נמי שרי מאומד כדאמרי' בסוף בכורות יכול היה לו מאה טלאים ונטל עשרה או עשרה ונטל אחד יהיו מעושרים ת"ל עשירי ואין זה עשירי ר' יוסי בר' יהודה אומר מעשר ומפרש התם דטעמא דר' יוסי בר' יהודה דסבר כאבא אלעזר בן גמלא ומעשר קרייה רחמנא תרומה דכתיב כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה ואיתקש מעשר בהמה למעשר דגן כדאמר התם בריש פירקין מה מעשר דגן ניטל מאומד ובמחשבה כו' ובמעשר ראשון איירי דכתיב בסיפא דקרא נתתי ללוים לנחלה וא"ת ואמאי אצטריך התם לאוקמי כאבא אלעזר לא הוה ליה למימר אלא דאיתקש מעשר בהמה למעשר דגן מה מעשר דגן ניטל אחד מעשרה אף מעשר בהמה כן אפי' בגא העברת שבט וי"ל דמשמע ליה לרבי יוסי ברבי יהודה בנטל אחד מעשרה הוי מעשר אפי' אינם שוים כמו במכנים לדיר להתעשר דמסתמא אין דרכן להיות שוין הלכך צריך לאוקמי כאבא אלעזר בן גמלא דאי לאו דאבא אלעזר ה"א דבנטל אחד מי' בעינן שוין כמו במעשר דגן אע"ג דבמכנים לא בעינן שוין וקשה כיון דשרי אפי' מעשר מאומד אמאי אצטריך במנחות לאוקמי בתרומת מעשר הא דאמר ר' אלעזר ברבי יוסי אבא היה נוטל עשר גרוגרות שבמקלוע על תשעים שבכלכלה לוקמה במעשר גופיה וי"ל דנהי דרבי יוסי ברבי יהודה סבר דאפילו מעשר ניטל מאומד דנמא אבא אלעזר ליה הך סברא ועוד דניחא ליה לאוקמיה בתרומת מעשר משום דבריסא קתני תורמין

ניטלת מאומד. מצוה לתרוס מאומד דמתוך שירא לגמלס שלא יטול פחות נוטל בעין יפה כדתנן בפ' קמא דתרומות (מ"ז) אין תורמין לא במדה ולא במשקל ולא במנין וכן תרומת מעשר ובתוספתא גרסינן מה תרומה גדולה אינה ניטלת אלא באומד ובמחשבה אף תרומת מעשר אינה ניטלת אלא באומד [ו] דבפ"ק דתרומות תנן המוכה משובח והמודד משובח ממנו והשוקל משובח מהשתן בירושלמי מקשה לה בפ"ק דתרומות ומשני כאן בתרומה גדולה וכאן בתרומת מעשר דתניא אלעזר בן גמלא אומר מנין שאין תורמין לא במדה ולא במשקל ולא במנין תלמוד לומר ונחשב לכם תרומתכם במחשבה אתה תורס ואי אתה תורס במדה במשקל במנין פירוס הבא דאין תורמין בתרומה גדולה לכולי עלמא מלותה מאומד והבא דהמוכה משובח בתרומת מעשר וכרבנן והא דאמריתי בריתא דאבא אלעזר בן גמלא לאשמועי' דפליגי בתרומת מעשר וא"ת דבירושלמי אהבא דהמוכה משובח [ז] ממאי הוא משובח [א] אמר רב הונא מן הגורן מלותה מאומד משמע דמאומד הוי תרומה אלא דמוכה משובח ובקמר נמי אתם אמר רבי אלא מתני' אמרה כן השוקל משובח מהשתן פירוס [ב] מכלל דאיכא אלשה בר ממשקל [ג] ובתר הכי קאמר אמר ר' חנינא תיפתר בשלשתן ולית את שמע מינה כלום [ד] ואי לרבנן לדידהו אין תרומת מעשר מאומד ולאבא אלעזר בן גמלא מלותה לעשות מאומד דקתני בתוספתא אף תרומת מעשר אינה ניטלת אלא באומד ובמחשבה ויש לומר דרבנן מודו דמאומד הוי תרומה אבל אין מלוה לעשות מאומד ולא חשיב מרבה במעשרות במתכוין לאמוד יפה אלא במתכוין להרבות ומרבה במתכוין והבא דבכורות דמוקי לה ר' יוסי כאבא אלעזר בן גמלא ולא כרבנן שמא התם מרבה במתכוין:

כך תרומת מעשר ניטלת באומד ובמחשבה. פירש בקונטרס דלענין אומד הוא דיליף אבל מחשבה בתרוייהו נפקא מונחשב אי נמי מחשבה נמי יליף אף על גב דכתב ביה משום דכתיב ביה כדגן מן הגורן דהיינו תרומה גדולה ראשית דגן שישראל מפרש מגורנו דקרא גופיה מקיש ליה לתרומה גדולה לענין מחשבה [ה] ונראה דלא פליגי רבנן עליה דאבא אלעזר בן גמלא אלא לענין מאומד אבל במחשבה לא פליגי דהא קרא כתיב וכריס האיש מקדש (קדושין דף מא:) נמי פריך מה לתרומה שכן ניטלת במחשבה משמע דלכ"ע פריך והיינו תרומת מעשר דכתיב בה אתם גם אתם ודלא כפי' הקונטרס דפי' בבכורות (נט.) דמשום מחשבה מוקי ר' יוסי בר' יהודה כאבא אלעזר בן גמלא ואין פשט הסוגיא מתיישבת כפירושו דמה לנו להזכיר מחשבה בדברי ר' יוסי בר' יהודה: **במחשבה.** פי' בקונטרס שנותן עיניו בגד [ו] בזה לשם תרומה ואוכל מגד זה ואע"פ שלא הפרים משמע שרולה לומר משום דכתיב ונחשב שרי לאכול בלא הפרשה ושרינן נמי בשמיקה ע"י שנותן עיניו בגד זה [ז] וכל זה נפקא מונחשב וכן ודאי דבלא דיבור נמי הוי תרומה מדתנן במס' תרומות (פ"א מ"ו) חמשה לא יתרומו ואם תרמו תרומתן תרומה ונקא חשיב אלא ומפרש בירושלמי (פ"א מ"ד) טעמא משום ברכה [ח] ובפרק ג' דשבועות (דף כו:) נמי אמרי' גבי כל נדיב לב דהוו תרומה וקדשים שני כתובין הבאין כאחד לענין גמר בלבו אע"פ שלא הוציא בשפתיו ולא יליפינן מנייהו שבועה ולענין לאכול בלא הפרשה אין קפידא ל"ע אפילו בכל המעשרות דלא כתיב בהו ונחשב דשרי בכל מקום אע"פ שעתה אין מפרש כלום כדמוכח הבא הלוקח יין מבין הכותים (לעיל דף כה.) דשרי לכ"ע אי לאו משום [ט] בריה או [י] בקיעת הגוד ובמעשר שני שריין כשאומר בלפומו או בדרומו וא"ת כיון דשרי תרומה כשנותן עיניו בגד זה אמאי אין מגביהין תרומות בשבת דהא תנן במס' שבת בפרק נוטל (דף קמא:) ר' יהודה אומר אף מעלין את המדומע בא' ומאה ופריך בגמ' [יא] והא קמתקן ומשני דסבר כר"ש בן אלעזר דאמר נותן עיניו בגד זה ואוכל בגד זה ולהכי לא חשיב מתקן בשבת כשמעלהו כיון דאפשר במחשבה והכא נמי אפשר במחשבה וי"ל דשאני מדומע שכבר הוא מתוקן אבל תחלת תיקונו של טבל לא שריין משום דאפשר במחשבה ואפי' דמאי אסור לתקן בשבת כדמוכח בפ' במה מדליקין (שם דף לד.) אע"ג דשרי ליתן עיניו בגד זה ולאכול בגד אחר כדאמרי' בפ"ק דחולין (דף ו:) גבי ר' מאיר שאכל עלה של ירק [יב]: **המניח פירות להיות מפריש עליהן כו'.** [יג] בערבי שבתות וי"ט איירי דשרי שלא מן המוקף [יד]: **מעת לעת.** בגדה (דף ד:) דייק מאי טעמא שנתנו רבנן שיעור בגדה מעת לעת ותימה דהכא (נמי) מ"ט וי"ל דדוקא התם דייק משום דאשה בעצמה ובדין הוא דדיה שעתה כשמאי ואי בעו רבנן למיקנסה לקנסוה מפקידה לפקידה כהלל [יא]:

ובשעת כניסת מים לבוסר. נראה לר"י כלשון ראשון שפירש בקונטרס כשנכנסה בו לחלוחית שיכול לעצור מהן כל שהוא היינו כניסת מים. ל"א היו כותשין הענבים כשהן בוסר ונותנין לתוכן מים ונעשין חומץ לטיבול: **גמ' מעת לעת של בדיקה.** כשבדקן מצאן אבודין חושש שמא מאתמול בעת הזאת אבדו ואם עשאן מעשר תוך מעת לעת זה על פירות אחרים צריך להפרישם עליהם מספק וטפי מהכי לא אחמור רבנן למיחש אלא סמכי' אחזקה: ר' אלעזר ברבי יוסי אבא היה נוטל עשר גרוגרות שבמקלוע על דגן ניטל מאומד ובמחשבה כו' ובמעשר ראשון איירי דכתיב בסיפא דקרא נתתי ללוים לנחלה וא"ת ואמאי אצטריך התם לאוקמי כאבא אלעזר לא הוה ליה למימר אלא דאיתקש מעשר בהמה למעשר דגן מה מעשר דגן ניטל אחד מעשרה אף מעשר בהמה כן אפי' בגא העברת שבט וי"ל דמשמע ליה לרבי יוסי ברבי יהודה בנטל אחד מעשרה הוי מעשר אפי' אינם שוים כמו במכנים לדיר להתעשר דמסתמא אין דרכן להיות שוין הלכך צריך לאוקמי כאבא אלעזר בן גמלא דאי לאו דאבא אלעזר ה"א דבנטל אחד מי' בעינן שוין כמו במעשר דגן אע"ג דבמכנים לא בעינן שוין וקשה כיון דשרי אפי' מעשר מאומד אמאי אצטריך במנחות לאוקמי בתרומת מעשר הא דאמר ר' אלעזר ברבי יוסי אבא היה נוטל עשר גרוגרות שבמקלוע על

בנידוס

מתוקנת ואע"פ שהן בעולם שלא אכלן אוכלן בחזקת מתוקנות ואינו מפריש עליהן כלום: ואמרינן מאי מעת לעת אמר ר' יוחנן מעת לעת של בדיקה פי' אם בדקם היום בשחרית ומצאם אבודים חושש שמא מאתמול בשחרית אבדו ואם עשאן מעשר תוך מעת לעת זה על פירות אחרים צריך להפריש עליהם מספק וטפי מהכי לא אחמור רבנן למיחש אלא

מסורת הש"ס

א) [בסדר המשנה שיט' ר"א בן שמועא], **ב)** [בעריון עכך בסר ל שיטא לבוסר וכן שיטא בכ"מ ותוס' וכן שיטא בתוס' דע"ז כט: ד"ה לי וכן בכ"מ בפסחים נג. ד"ה הוא בוסר] וכן שיטא בירושלמי, **ג)** [תרומות פ"ד מ"ג], **ד)** [חולין קלז:], **ה)** [דברים יח], **ו)** במדבר יח כו, **ז)** דבפ"ד [מ"ה] דתרומות תנן כל"ל מהכש"ל, **ח)** בירושלמי הגירסא ממי, **ט)** בכ"מ הגירסא זה, **י)** [דף קמב.], **יא)** [ועי' תוס' חולין ז. ד"ה ולמלא ותוס' מנחות נה. ותוספות בכורות נט. ד"ה במחשבה], **יב)** [ועי' היטב תוס' יומא לג: ד"ה אלא לאו כה"ג וכו'],

מוסף רש"י

בשתי תרומות הכתוב מדבר. דכתיב כדגן מן הגורן, זו תרומה גדולה, תרומתכם זו תרומת מעשר (ביצה יג.) דהכי משמע קרא דכתיב בתרומת מעשר לוים ונחשב לכם, כלומר במחשבה תטלו תרומת מעשר, כדגן מן הגורן, כאותה תרומה שניטלת מן הגורן, דהיינו תרומה גדולה, אלמא שתי תרומות כתיבי בהאי קרא, ומהאי קרא נפקא לן תתרוייהו דניטלות במחשבה ובאומד, דומחשב תתרוייהו קאי (מנחות נד: וכע"ז בבורות נח: מכת"י) ואע"ג דלא כתיב האי קרא דתרומתכם אלא בתרומת מעשר, נפקא לן דמיירי בתרומה גדולה מדכתיב כדגן מן הגורן, כלומר כתרומה גדולה שניטל שראל מגרנו, והשתא איתקש תרומת מעשר לתרומה גדולה להאי מילתא (בבורות שם). **באומד.** אאם יש לו פירות הרבה אין צריך למדוד, אלא באומד יטול אחד מחמישים (מנחות נד:) שמאמד בדעתו כך וכך יש לי בכרי הזה ולפי אומדנותו נוטל תרומה (בבורות נט.) דלא כתיב בה שיעור (ביצה יג:). **ובמחשבה.** שמחשב ואומר שני לוגין שאני עתיד להפרים הרי הן תרומה, דכדאמרינן גבי לוקח יין מבין הכותים, ולהכי קרי ליה מחשבה משום דאינו מוגה אותן (בבורות נט.) או: נותן עיניו בגד זה ואוכל בגד אחר, דכתיב ונחשב ואתרוייהו קאי, והא דקא יליף לה מתרומה גדולה משום דאומד נקט לה (ביצה יג: וכע"ז בבורות שם). **סמדר.** ענבים כיון שנפל הפרח וכל גרגיר נראה לעצמו קרוי סמדר. (ברכות לו:). ענבים דקין בהתחלתן לאחר שפרחו מיד.

עין משפט נר מצוה

ם א ממי' פ"ג מהלכות תרומות הלכה ד:

סא ב ממי' פ"ז מהל' מעשר הלכה ד [וע"פ מהל' תרומות הל' ט:] סמג עשין קלה:

ג [ממי' פ"ה מהל' תרומות הל' כה]:

מוסף תוספות

א. דמשובח משמע משובח מאחר. ריטב"א. **ב.** מדקאמר 'משלשתן' ולא 'מהן'. ריטב"א. **ג.** והיינו אומד. ריטב"א. **ד.** כלומר, דהאי 'משלשתן' לאו דוקא אלא הרי הוא כאילו אומר 'מכולם'. ריטב"א. **ה.** דכיון דקרא תלי תרומת מעשר בתרומ"ג וכו' דאלמא דלקרא פשיטא לי' טפי מחשבה בתרומ"ג מ[ב]תרומת מעשר, אבא אלעזר בן [גמלא] נמי תלי תרומת מעשר בתרומ"ג לענין מחשבה נמי. ר"ן. **ו.** ואוכל בצד אחר. תוס' מנחות נה. ד"ה במחשבה. **ז.** משמע דאי מברך, אע"פ שלא ידבר בהרמה, שפיר דמי. שם. **ח.** דאין. שם. **ט.** משום דחיישי'. **י.** תמיה לי האיך יפריש שלא מן המוקף, הא בעינן נגיעה, ואם אבדו הא חזי לי'. ר"ל. תוס' הלא"ש. **יא.** אבל הכא, מילתא דפשיטא היא דסמכי' אחזקה דאוקי פירות בחזקתייהו והשתא הוא דאבדו, וחכמים עבוד הרחקה מעל"ע, והתרומה ומעשר שמפריש צריך לתקן פעם אחרת כי שמא טבל הם. תוס' הלא"ש. **יב.** גור. תוס' הלא"ש.

פסקי רי"ד

מתני' המניח פירות להיות מפריש עליהן תרומה ומעשר מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין ואם אבדו הרי זה חושש מעת לעת דברי ר' אלעזר ר' יהודה אומר בג' פרקים בודקין את היין בקידום של מוצאי החג ובהוצאת סמדר ובשעת כניסת המים בבוסר. פי' הניח פירות של טבל להיות סומך עליהן ואוכל טבלים אחרים שיש לו ואומר הרי תרומתן ומעשר שלהן באותן פירות שהקציתי לכך שמשער כמה קבין צריך להפריש מאלה תרומה וכמה קבין מעשר ואומר מאותן הטבלים שהקצתי במקום פלוני אלא אקחם וכן הוא עושה תמיד ומפריש עליהן בחזקת שהן קיימים אותן פירות שהקצה ואוכל את אלו ואין חוששין שמא אבודים הן בשעה שהוא מפריש עליהן ואומר תרומתן של אלו באותן הפירות ונמצא שאין בדבריו כלום ואוכל טבלים אלו בחזקת שהן קיימים ומפריש עליהן ואף על פי שאינו רואה אותן: ואם הלך לבודקן ומצאן שאבדן הרי זה חושש לאותן טבלים שתקן בהבטחתן של אלו מעת לעת ואם לא אכלן צריך להפריש מהם דשמא כי אמר הרי תרומתם על אותם שהקצתי כבר היו אבודין. אבל אותן שתקן קודם מעת לעת כתקון